

LIFE IP Wild Atlantic Nature

Bratphortaigh

Lámhleabhar an Mhúinteora

An Chomhairle Oidhreachta
The Heritage Council

 WILD ATLANTIC
NATURE LIFE

A close-up photograph of several flowering plants, possibly orchids, growing in a field of tall, thin grass. The flowers are bright yellow and have a distinct star-like or bell-shaped structure. They are arranged in clusters along slender stems. The background is blurred, showing more of the same plants extending into the distance.

LIFE IP Wild Atlantic Nature

Table of Contents

1	Clár Bunscoile um LIFE IP Wild Atlantic Nature	2
2	Réamhrá ar LIFE IP Wild Atlantic Nature	3
3	Tábhacht na mbratphortaigh	4
4	Gníomhaíochtaí roghnacha do dhaltaí	
A.	Déan taifeadadh ar scéalta do phobail féin faoi bhratphortaigh	5
B.	Déan do shúgán féin	8
C.	Spreag do dhaltaí chun a bheith ina n-eolaithe saoránaigh	9
5	Ag ullmhú don turas allamuigh ar an bportach	11
6	Naisc úsáideacha chun tuilleadh eolais a fháil	13

---

1 Clár Bunscoile LIFE IP Wild Atlantic Nature

Fáilte chuig an gClár Bunscoile um LIFE IP Wild Atlantic Nature. I sprioc-cheantar LIFE IP Wild Atlantic Nature, tugtar cuireadh do scoileanna páirt a ghlagadh i gclár oideachais a sheachadtar trí Scéim Oidhreachta sna Scoileanna de chuid na Comhairle Oidhreachta. Go raibh maith agat as páirt a ghlagadh. Soláthraíonn an Scéim Oidhreacht sna Scoileanna painéal de Speisialtóirí Oidhreachta a thugann cuairt ar bhunscoileanna (go pearsanta nó go fíorúil) chun cabhrú le leanaí agus lena múinteoirí foghlaim faoina n-oidhreacht áitiúil agus meas a chothú uirthi. Tacaíonn an Scéim le haidhmeanna agus le cuspóirí sonraithe an churaclaim Oideachais Shóisialta, Eolaíochta agus Imshaoil (OSIE) agus cuireann sí straith straitéisí agus acmhainn oideachais bhreise ar fáil do mhúinteoirí.

Go gairid cuirfear do Speisialtóir Oidhreacht sna Scoileanna in aithne duit. Treoróidh sé/sí trí chlár oideachais LIFE IP Wild Atlantic Nature tú, ina gcuimsítéar:

- 1 Físeán a sheolfaidh an speisialtóir chugat a rachaidh trí na príomhthorthaí foghlama. Cuir ar siúl do na daltaí an lá roimh an gcuairt é, le do thoil.
- 2 Cur i láthair PowerPoint ag tabhairt eolais ar thionscadal LIFE IP Wild Atlantic Nature agus eolas ar fhoirmiú bratphortaigh, na flóra agus fána a thacaíonn siad leo agus eolas maidir leis an scórchárta a chomhlánú.
- 3 Cuairt allamuigh ar ghnáthóg bhratphortach áitiúil chun measúnú a dhéanamh ar ghnáthóg phortaigh.
- 4 Treoir maidir le tionscadal leantach a dhéanamh bunaithe ar an méid a foghlaimíodh ón bhffíseán agus ón lá.

2 Réamhrá ar LIFE IP Wild Atlantic Nature

Cuidíonn Wild Atlantic Nature LIFE IP, Tionscadal Comhtháite LIFE 9 mbliana arna mhaoiniú ag an AE, le feirmeoirí, pobail áitiúla agus úinéirí talún chun luach a chur leis an raon leathan seirbhísí a chuirtear ar fáil ónár líonra de bhratphortaigh Limistéar Speisialta Caomhnaithe (SAC) agus réimsí gaolmhara. Soláthraíonn na portaigh seo uisce óil glan, stórálann siad carbón, tacaíonn siad le bithéagsúlacht, táirgeann siad bia ar ardchaighdeán agus tacaíonn siad le geilleagair agus slite beatha tuaithe athléimneacha trí fheirmeoireacht, turasóireacht, áineas agus gníomhaíochtaí eile.

Mar chuid den tionscadal, beidh scéim phíolótach dheonach íocaíochta Bunaithe ar Thorthaí (RBPS) nasctha le cáilíocht na gnáthóige, agus ar an gcaoi sin úinéirí talún agus a gcuid scileanna, saineolais agus eolais ar a gcuid talún a chur chun tosaigh i bhforbairt an tionscadail seo. Chomh maith le bheith ag obair go dlúth le feirmeoirí agus pobail áitiúla, tugann an tionscadal le chéile taithí agus eolas na gcomhpháirtithe gaolmhara lena n-áirítear an Roinn Talmhaíochta, Bia agus Mara, RTÉ, Coillte, Fáilte Ireland, an Chomhairle Oidhreachta, Bord na Móna, Teagasc, Tionól Réigiúnach an Tuaiscirt agus an Iarthair, agus Universidade de Santiago de Compostela sa Spáinn. Tá an clár oideachais bunscoile laistigh den tionscadal á bhainistiú ag an gcomhpháirtí comhlach, an Chomhairle Oidhreachta.

Bain leas as an ngearrfhíseán maidir le LIFE IP Wild Atlantic Nature réamheolas faoin gclár a thabhairt do do dhaltaí. Is féidir leat é a rochtain go díreach ar YouTube

www.youtube.com/watch?v=w60zGMdUIx8

3 Tábhacht na mbratphortaigh

Is bogaigh luachmhara iad bratphortaigh a foirmíodh le 7,000-10,000 bliana anuas agus a mbaineann tábhacht leo ó thaobh cúrsaí sóisialta, eacnamaíocha, comhshaoil agus cultúir de. Soláthraíonn na tailte móna seo ár n-uisce óil, stórálann siad méideanna ollmhóra carbóin, cuireann siad gnáthóga ar fáil don bhithéagsúlacht, agus cuireann siad áit chónaithe ar fáil le haghaidh go leor de na speicis is mó atá i mbaol. Soláthraíonn siad bia ardchaighdeáin dúinn freisin. Gan na seirbhísí ríthábhachtacha seo, bheadh dúshláin shuntasacha againn maidir leis an mbealach a mairimid. Tá caomhnú na mbratphortach tábhachtach ar go leor cúiseanna:

- Is í Éire an t-aon Bhallstát san AE a bhfuil ionadaíocht shuntasach aici ar ghnáthóg bhratphortach an Atlantaigh, rud a fhágann gur cuspóir tábhachtach é feabhsú a stádas caomhnaithe ó thaobh an AE de. Ar fud an domhain, tá 8% de bhratphortach an domhain in Éirinn.
- Tacaíonn gnáthóg bhratphortaigh le bithéagsúlacht shaibhir speiceas lena n-áirítear roinnt plandaí neamhchoitianta agus specis leochaileacha agus soláthraíonn sí gnáthóg chothaithe riachtanach d'éin bhogaigh amhail an curliún.
- Is tailte tábhachtacha talmhaíochta iad bratphortaigh a úsáidtear go coitianta mar thalamh féaraigh gharbh le haghaidh caorach agus eallach.
- Tá bratphortaigh thar a bheith tábhachtach do mhaolú an athraithe aeráide toisc go stórálann siad na milliúin tonna carbóin. Baineann plandaí foirmithe móna amhail sfagnam agus cíbeanna carbón as an atmaisféar agus coinníonn siad ann é sa mhóin.
- Cuidíonn bratphortaigh le cáilíocht an uisce a fheabhsú trí scagachán nádúrtha. Tá ról tábhachtach acu i mbainistíocht tulite trí rith chun srutha uisce dromchla a stóráil agus a scaoileadh go mall (ar a dtugtar maolú uisce).
- Is suíomhanna tábhachtacha seandálaíochta iad bratphortaigh toisc go gcaomhnaíonn siad tírdhreacha ársa agus déantán laistigh den mhais mhóna agus faoin móin freisin.
- Soláthraíonn bratphortaigh léargais tábhachtacha eolaíocha ar dhálaí athraitheacha an atmaisféir agus ar dhálaí réigiúnacha éiceolaíochta agus comhshaoil.
- Is suíomhanna tábhachtacha caitheamh aimsire iad bratphortaigh a mbaineann siúlóirí, reathaithe, slatiascairí, grianghrafadóirí, díograiseoirí dúlra agus allamuigh, úsáid astu, i measc nithe eile.

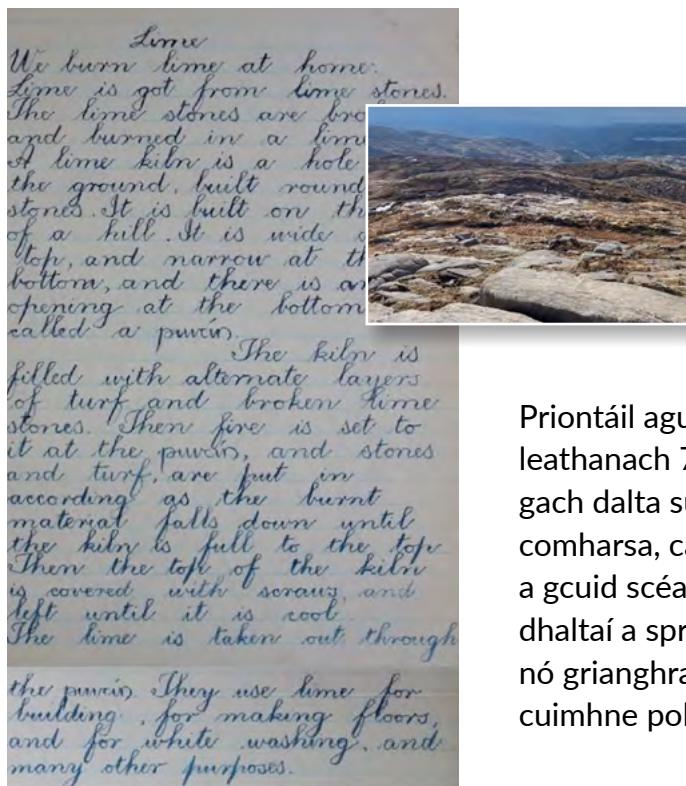
4 Gníomhaíochtaí roghnacha do dhaltaí

A. Déan taifeadadh ar scéalta do phobail féin faoi bhratphortaigh

Toisc go bhfuil do scoil suite gar do cheann de shuíomhanna LIFE IP Wild Atlantic Nature, is féidir glacadh leis go mbeidh ceangal idir teaghlaach agus cairde do dhaltaí agus na bratphortaigh sa phobal. Cuireann na portaigh go leor seirbhísí ar fáil don phobal áitiúil, ar a dtugtar seirbhísí éiceachórais agus is iad sin na buntáistí a fhaighimid go léir ón dúlra.

Cé go bhfuil go leor de sheirbhísí éiceachórais na bportach fós gníomhach sa lá atá inniu ann, tá áiseanna nua-aimseartha á gcur in ionad cuid de na cleachtais thraigisiúnta sa bhaile agus sa phobal. Tá sé tábhachtach cuimhneamh agus taifead a dhéanamh ar na cleachtais agus ar na scéalta traidisiúnta a bhaineann le portaigh an phobail, a bhfuil cuimhne mhaith fós ag daoine scothaosta i do phobal orthu. Tá Bailiúchán na Scol de chuid Chnuasach Bhéaloideas Éireann ar cheann de na samplaí is cáiliúla de thaifead scéalta ó dhaltaí maidir le saol laethúil agus béaloideas an réigiúin. Chuir breis agus 50,000 dalta bunscoile agallamh ar a ngaoalta breacaosta agus rinne siad a gcuid scéalta a thaifeadadh idir 1937 agus 1939.

Mar chuid den ghníomhaíocht seo, iarrtar ar do dhaltaí ‘Taifead de Chuimhní an Phobail ar na Portaigh’ a dhéanamh don scoil.

Priontáil agus tabhair cóip den bhileog taifeadta atá ar leathanach 7 den leabhrán seo do gach dalta. Iarr ar gach dalta suí síos nó dul ar shiúlóid le seantuismitheoir, comharsa, cara teaghlaigh, uncail nó aintín ag iarraidh orthu a gcuid scéalta faoin bportach áitiúil a roinnt leo. Déan do dhaltaí a spreagadh le pictiúir a tharraingt, dánta a scriobh nó grianghraif a ghlagadh chun é a chur lena dtaifead cuimhne pobail.

Roimh na hagallaimh, is féidir tacú le do dhaltaí trí phlé a dhéanamh sa seomra ranga ar na ceisteanna a d'fhéadfaidís a chur. Áirítear leis na samplaí sin (ach níl siad teoranta dóibh):

- Ar oibrigh tú riamh ar an mbratphortach sa cheantar áitiúil?
- An ndeachaigh tú ag súgradh riamh ar an mbratphortach inár gceantar áitiúil?
- An bhfuil aon scéal agat faoin mbratphortach áitiúil?
- Ar chuala tú trácht riamh ar aon duine ag bailiú rud ar bith ón mbratphortach áitiúil?

Ar deireadh, iarr ar na daltaí a mbileog thaifid chomhlánaithe a thabhairt ar scoil ionas go mbeidh deis ag gach dalta na cuimhní cinn agus na scéalta a thaifead siad a roinnt leis an rang. Cruthaigh taispeántas ranga leis na taifid go léir a bhailítear sula stórálfar iad i bhfillteán i leabharlann na scoile.

Pléigh leis na daltaí an tábhacht a bhaineann le scéalta a thaifeadadh, agus le meas a léiriú ar na scéalta seo agus ar na daoine a gcuireann siad agallamh orthu. Cinnigh go bhfaightear toiliú ó rannpháirtithe má chuirtear na hagallaimh i láthair go poiblí. Treoirlínte maidir le stair ó bhéal a thaifeadadh ó Lónra Stair Bhéil na hÉireann anseo: oralhistorynetworkireland.ie/practical-guidelines

Cárta um Chuimhní an Phobail ar an bPortach

Ainm an dalta: _____

Ainm an agallaí: _____

Dáta: _____

Suíomh: _____

An scéal:

Tarraing pictiúir, scríobh dánta nó glac grianghraif chun iad a chur leis seo.

B. Déan do shúgán féir féin

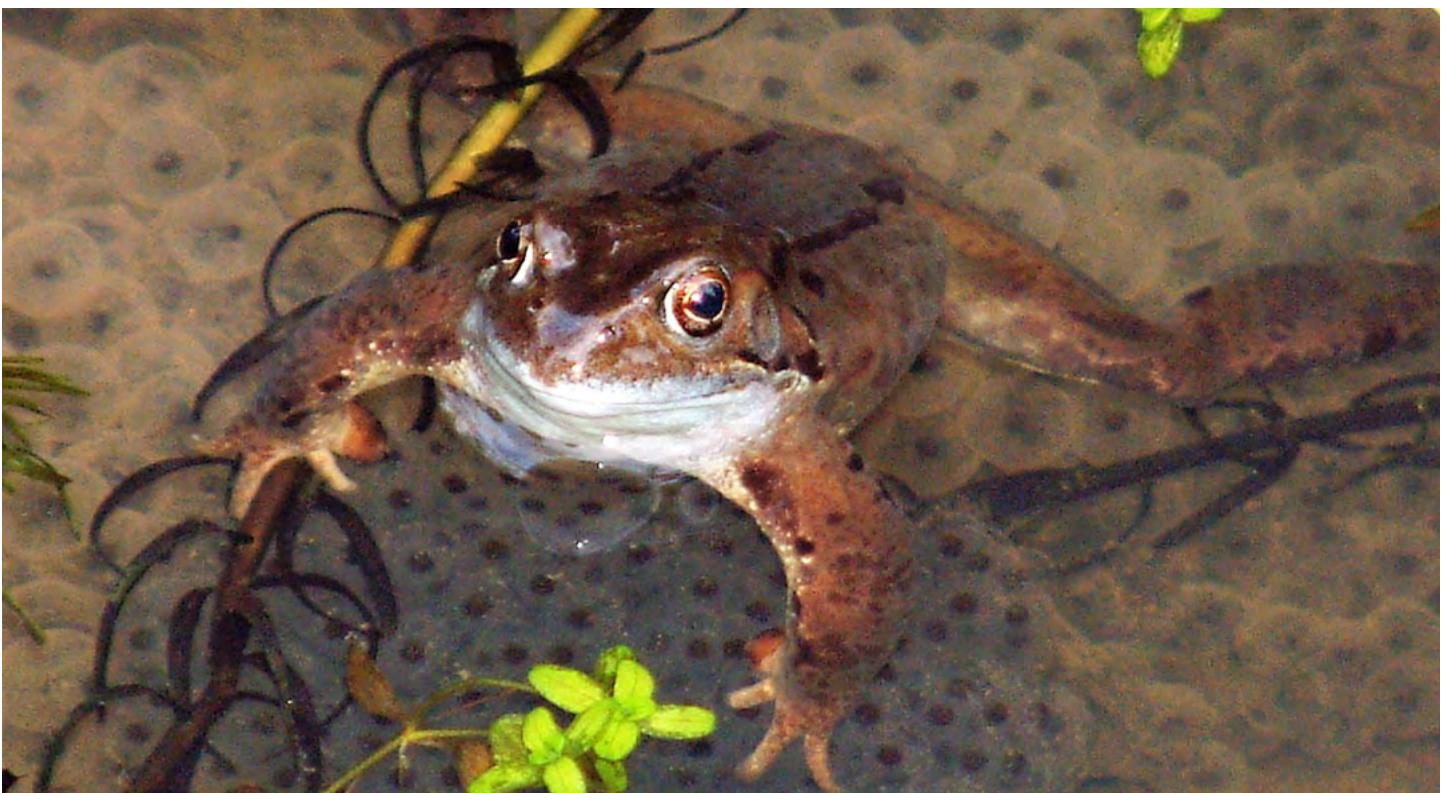
Sa ghníomhaíocht seo, déanfaidh na daltaí a súgán féir féin. Is planda portaigh coitianta ar an mbratphortach é fionnán. Gach geimhreadh, titeann duilleoga an fhionnáin, éiríonn siad buí agus bailíonn siad ag bun na tortóige; tugtar easair duillí orthu ansin. Iarr ar do dhaltaí easair duillí a bhaileú ón bhfionnán lena súgán féir féin a dhéanamh. Mura bhfuil rochtain acu ar an bhfionnán, is féidir féar tirim a úsáid.

Céimeanna

- 1 Cuir na daltaí ina mbeirteanna agus abair le gach beirt beart d'easair duillí nó féar tirim a thógáil.
- 2 Ba chóir do dhalta amháin beart beag d'easair duillí nó féar tirim a thógáil agus greim a bhreith air ag an dá cheann.
- 3 Ba chóir don dalta tosú ar an easair duillí a chasadh sa lár, agus de réir mar a bhíonn an casadh á fhoirmiú, an easair duillí nó an féar a filleadh ina dhá leath.
- 4 Lean ar aghaidh ag casadh an dá cheann agus is féidir leis an dara dalta cabhrú anois trí ghreim a bhreith ar an easair duillí nó ar an bhféar tirim anois san áit ar filleadh é.
- 5 Lean ar aghaidh ag casadh an dá cheann den súgán agus feicfidh na daltaí an súgán á dhéanamh ach tabharfaidh siad faoi deara freisin go rithfidh siad as easair duillí nó as féar tirim le casadh.
- 6 Faigh beart eile d'easair duillí nó féar tirim agus cuir ar cheann amháin den súgán é agus lean ar aghaidh ag casadh; rachaidh sé isteach go héasca sa súgán. Mol do na daltaí gur chóir dóibh méid níos lú easair duillí nó féir thirim ná an méid a bhí acu ar dtús a úsáid ionas go bhfanfaidh an súgán ar an méid céanna.
- 7 Lean ort ag cur easair duillí nó féar tirim leis an súgán agus é a chasadh chun é a dhéanamh chomh fada agus is mian leis na daltaí. Abair leis na daltaí na róil a mhalartú ionas go mbeidh deis acu araon tabhairt faoin gcasadh chun an súgán a dhéanamh.
- 8 Chun an súgán a chur i gcrích, ceangail an dá cheann le chéile le bunsnaidhm shimplí ionas nach scaoilfidh an súgán.

I measc scéalta na ndaltaí, seans go mbeidh scéalta faoi bhaint na bplandaí móna lena n-úsáid timpeall an tí nó ar an bhfeirm. Bailíodh fraoch tráth chun scuab a dhéanamh don chistin agus i mBailliúchán na Scol, Imleabhar 0416, Leathanach 047, déanann dalta cur síos ar an gcaoi ar bailíodh féar chun súgán a dhéanamh. Téigh go www.duchas.ie agus léigh an cur síos le do dhaltaí.

Tá go leor físeáin YouTube ar fáil ar líne; seo moladh amháin chun cabhrú leis na daltaí na céimeanna a leanúint: www.youtube.com/watch?v=5DG26XDPPB8

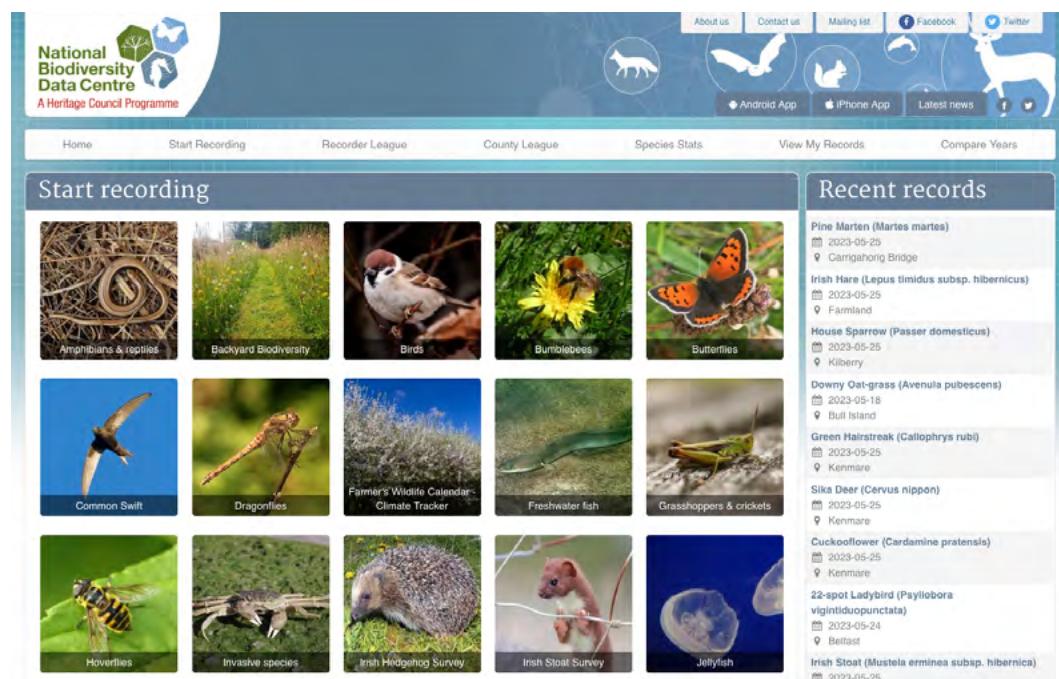
C. Spreag do dhaltaí chun a bheith ina n-eolaithe saoránaigh

Is é an frog coiteann (*Rana temporaria*) an t-aon speiceas frog in Éirinn. Is speiceas faoi chosaint in Éirinn é agus tá sé liostaithe in larscríbhinn V de Threoir an Aontais Eorpaigh um Ghnáthóga, rud a chiallaíonn go gcaithfimid cúram ar leith a ghlacadh chun aire a thabhairt dó. Is éard is Eolaíocht Saoránach ann ná baill den phobal i mbun sonraí dúlra a bhailiú. Oibríonn an tlonad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta chun sonraí bithéagsúlachta a chur ar fáil chun tuiscint níos fearr a chothú agus cosaint níos fearr a dhéanamh ar bhithéagsúlacht na hÉireann. Spreag do dhaltaí chun taifeadadh a dhéanamh ar na céimeanna éagsúla de shaolré an fhroig choitinn i do cheantar áitiúil agus a dtaifid a chur isteach chuig an ionad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta trí chuairt a thabhairt ar records.biodiversityireland.ie. Tá fíricí le fáil faoi fhroganna agus a saolré ar www.ipcc.ie/a-to-z-peatlands/frogs.

Cén fáth gur cheart do dhaltaí a spreagadh chun taifead a dhéanamh de na huaireanta a fleiceann siad froganna? Is táscspeiceas iad froganna. Ciallaíonn sé seo go bhfuil siad íogair d'athruithe ar an timpeallacht mórrhimpeall orthu, amhail truailliú agus téamh domhanda. Is táscspeiceas maith iad toisc go gcónaíonn siad idir dhá thimpeallacht - ar talamh agus san uisce, agus tá craiceann tanaí orthu trína n-análaíonn siad. Is féidir lena gcraiceann ceimiceáin agus galair thocsaineacha a ionsú. Dá mba rud é go n-imíonn an frog coitianta as an timpeallacht áitiúil, b'fhéidir gur comhartha é go bhfuil truailliú ann. Mar an gcéanna, má tá go leor froganna coitianta i do cheantar áitiúil, is comhartha é gur timpeallacht shláintíuil í. Is foinse thábhachtach bia é an frog coiteann do chreachadóir amhail éin, sionnaigh agus dobharchúnna, agus cabhraíonn an frog coiteann féin le lotnaidí a bhainistiú toisc go n-itheann sé drúchtíní, seilidí agus cuileoga.

Tá sé éasca do do dhaltaí bheith ina n-eolaithe saoránaigh. Abair le do dhaltaí dul i mbun frogbhreathnaithe; tabhair dóibh é mar ghníomhaíocht obair bhaile spráúil! Ba cheart do dhaltaí a bheith ag faire ar gach céim de shaolré an fhroig lena n-áirítear glóthach froig, loscainn agus froganna lánfhásta. Mol do na daltaí duine fásta a bheith leo i gcónaí má tá siad ag lorg froganna i ngnáthóga áitiúla in áiteanna eile seachas sa ghairdín sa bhaile. Déan gníomhaíocht ranga as trí fhroganna a lorg ar thailte na scoile. Ba chóir do gach dalta a fheiceann céim de shaolré an fhroig choitinn:

- 1** Nóta a dhéanamh den suíomh agus den ghnáthóg máguaird m.sh., gairdín, lochán, díog, portach.
- 2** Nóta a dhéanamh de chéim na saolré, mar shampla, frog lánfhásta, loscann, loscann a bhfuil cosa air, glóthach froig.
- 3** Nóta a dhéanamh den dáta a chonaic siad é.

- 4** Ar fhlileadh ón ngníomhaíocht seo, ba chóir do na daltaí a dtaifead a chur isteach ar líne ar records.biodiversityireland.ie. Is féidir é seo a dhéanamh mar ghníomhaíocht TFC spráúil sa seomra ranga.
- 5** Is féidir leis na daltaí fiadhúlra ar bith eile a fheiceann siad ina gceantar áitiúil a thaifeadadh - baineann tábhacht le gach taifead

5 Ag ullmhú don turas allamuigh ar an bportach

Sula dtéann do
dhaltaí ar thuras
allamuigh chuig an
mbratphortach áitiúil,
seo roinnt leideanna
ó Chomhairle
Caomhnaithe
Phortaigh na
hÉireann:

- 1 Suíomh:** Déan deimhin de go gcuirfidh tú an Príomhoide nó an múinteoir ainmnithe/rúnaí ar an eolas faoi shuíomh na cuairte allamuigh, fág uimhir theagmhála soghluaise an ranga agus cuir na hamanna imeachta/teachta in iúl dóibh.
- 2 Éadaí agus lón:** Ba chóir go gcaithfeadh daltaí agus múinteoirí éadaí allamuigh agus éadaí atá oiriúnach don aimsir, i.e. buataisí/buataisí siúlóireachta, seaicéad báistí, uachtar gréine nó hata gréine. Bí cúramach gan éirí fuar agus tú amuigh, go háirithe ar an bportach. Cuir ort roinnt sraitheanna éadaí. Cuir grúpaí scoile ar an eolas faoin gcontúirt a bhaineann greamanna ó mhíoltóga, corrhmíolta, ceartáin agus beacha capaill agus iad ar an bportach. Is féidir éarthaigh feithidí a mholadh do thuismitheoirí roimh an turas allamuigh. Ba chóir do gach dalta agus múinteoir lón bóthair agus deoch a thabhairt leo ar an turas allamuigh ar an bportach.
- 3 Aimsir:** Déan réamhaisnéis na haimsire a sheiceáil an lá roimh an gcuairt scoile. I gcás stoirmeacha, báisteach throm nó drochaimsir amach is amach, cuir do chuairt allamuigh siar mar gheall ar choinníollacha mí-oiriúnacha.
- 4 Ag ullmhú le himeachtaí ón scoil:** Cinntigh go mbíonn deis ag gach dalta dul go dtí an leithreas roimh imeacht. Ba chóir a chinntí go ndéantar freastal ar riachtanas leighis na ndaltaí trí análóirí asma, EpiPen-anna nó cóireálacha leighis eile a thabhairt libh, más gá. Beir libh Fearas Garchabhrach. Coinnígh lámha saor ar an turas, abair leis na daltaí lón, bileoga oibre, trealamh agus eochracha a chur i málaí droma ionas go mbeidh a lámha saor acu. Ó thaobh maoirseachta de, moltar go mbeidh múinteoir amháin ar a laghad idir gach 10 daltaí.

-
- 5 Taisteal agus grúpaí a bhainistiú lasmuigh:** Má tá sibh chun siúil chuig an bportach áitiúil, ba chóir do dhaltaí siúl go sábháilte leis an éascaitheoir chun tosaigh chun monatóireacht a dhéanamh ar thrácht ar bhóithre poiblí agus na múinteoirí ar chúl. Coinnigh aird ar an turas agus sibh ag siúl ar bhóithre tuaithe agus fan ar an taobh deas den bhóthar, ag tabhairt aghaidh ar an trácht atá ag teacht. Coinnigh aird ar an turas agus sibh ag dul isteach ar an mbus/i ngluaisteán nó ag teacht amach as. Bí ag faire amach do ghuaiseacha faoin tuath. I measc na nguaiseacha a d'fhéadfadh a bheith sa phortach, tá poill uisce, stumpaí péine, móin bhog ghlan agus scoilteanna craptha a bheadh folaithe ag fraoch ar imeall an phortaigh. Cuir na leanaí ina mbeirteanna chun siúl agus oibriú le chéile le linn na cuairte.
- 6 Grúpaí a bhainistiú ar an bportach:** Socraigh teorainneacha agus daltaí a dtabhairt amach ar thuras. Bí ar an airdeall in aice le huisce oscailte. Coinnigh na daltaí ar shiúl ó uisce oscailte, locháin dhomhain nó draenacha nuair is féidir. Má bhíonn daltaí ag siúl taobh le huisce oscailte, ba cheart don éascaitheoir agus do na múinteoirí siúl idir an t-uisce agus na daltaí. Is gnách gur áiteanna sábháilte sa phortach iad na háiteanna ina bhfuil fraoch ag fás. Is áiteanna neamhshábháilte iad na paistí geala glasa de chaonach móna fliuch. Abair leis na daltaí, má tá siad chun titim, iarracht a dhéanamh titim ar aghaidh agus a lámha sínte amach, ag glaoch chun cabhair a fháil má tá an talamh bog san áit i gceist. Bain leas as ciornal nónín le haghaidh treoracha agus plé le linn an turais allamuigh. Ciallaíonn sé seo go seasann na scoláirí i gciornal mórrhimpeall ar an múinteoir nó ar an éascaitheoir ionas go bhfeicfidh gach dalta an méid atá á léiriú agus go gcloisfidh siad na treoracha atá á dtabhairt.
- 7 Ag imeacht ón bportach:** Déan suirbhé tapa ar an suíomh lena chinntí nach bhfágatar bruscar ar bith. Lean prionsabail an chláir Ná Fág Lorg. Tá eolas ar fáil ar an suíomh gréasáin www.leavenotraceireland.org.
- 8 Sláinteachas:** Nígh do lámha go cúramach tar éis an turais allamuigh. Mar réamhchúram i gcoinne għalar Lyme, ba chóir do thuismitheoirí na leanaí a sheiceáil le haghaidh ceartáin.

6 Naisc úsáideacha chun tuilleadh eolais a fháil

LIFE IP Wild Atlantic Nature	www.wildatlanticnature.ie
An tSeirbhís Páirceanna Náisiúnta agus Fiadhúlra	www.npws.ie
An Chomhairle Oidhreachta	www.heritagecouncil.ie
An Scéim Oidhreachta sna Scoileanna	www.heritageinschools.ie
An tlonad Náisiúnta le Sonraí Bithéagsúlachta	www.biodiversityireland.ie
Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann	www.ipcc.ie
Ná Fág Lorg	www.leavenotraceireland.org

Áiteanna is Díol Spéise do Chuaирteoirí:

Músaem Shaol na Tuaithe	www.museum.ie
Páirc Náisiúnta Ghleann Bheatha	www.glenveaghnationalpark.ie
Páirc Náisiúnta Chonamara	www.connemaranationalpark.ie
Páirc Náisiúnta Néifinne Fiáine	www.wildnephinnationalpark.ie
Achaidh Chéide	www.ceidefields.com

Fuair an tionscadal seo maoiniú ó chlár LIFE an Aontais Eorpaigh faoi Chomhaontú Deontais Uimh. LIFE18 IPE/IE/000002.

Téacs: Comhairle Caomhnaithe Phortaigh na hÉireann

Eagarthóireacht: LIFE IP Wild Atlantic Nature, An Chomhairle Oidhreachta

Íomhá le caoinchead ó: NatureNorthWest, Nuala Madigan, Lorcan Scott

Dearadh: Ian Barry

